

Získané výsledky analýzy potom konkretizuje pri skúmaní medzinárodnoprávnych otázok využívania Mesiaca a iných nebeských telies, a to predovšetkým so zameraním na právnu povahu zdrojov Mesiaca a planét.

Ďalší široký okruh problémov vzťahu VTR a medzinárodného práva je spätý s otázkami okolo morí a svetových oceánov — využívanie oceánov, ich vôd, dna, ich podzemia, minerálnych a biologických zdrojov a tiež vzdušného priestoru nad morskými i oceánskymi priestranstvami. „Súčasný stav vedy medzinárodného morského práva je tesne zviazaný s riešením praktických otázok ekonomického, politického a technického charakteru v tejto sfére.“ (s. 226)

Dôležitý okruh medzinárodnoprávnych otázok tvorí životné prostredie. „Vzniká požiadavka jeho regulovania v medzinárodných súvislostiach a v medzinárodnom rámci.“ (s. 230) Ide predovšetkým o ekologické otázky, ktoré úzko súvisia so súčasnou úrovňou rozvoja VTR.

Posledná kapitola sa zaoberá VTR a medzinárodnoprávnym aspektom hospodárskej a vedecko-technickej spolupráce štátov. Sú to problémy späté s integračnými procesmi v období VTR

a s nimi súvisiace otázky medzinárodného práva, a to na jednej strane medzi socialistickými krajinami a na strane druhej medzi socialistickým táborom a kapitalistickým a rozvojom svetom.

V práci sú uvedené dodatky vo forme vybraných dokumentov k hlavným oblastiam práce.

Treba konštatovať, že dialekticko-materialistická metóda spracovania umožnila autorovi na jednej strane jasne formulovať marxistické stanoviská k nastoleným problémom a na strane druhej ukázať principiálnu nevedeckosť a neudržateľnosť mnohých buržoázných právnych koncepcií v oblasti mierovej koexistencie dvoch protikladných spoločensko-ekonomických formácií v období VTR.

Mnohé problémy, ktoré autor nastoľuje, úzko súvisia s rozpracovávaním základných otázok historického materializmu a filozofických otázok VTR, a preto je práca podnetná nielen pre právnikov, ale aj filozofov, ktorí v nej nájdu konkretizáciu a transformáciu mnohých filozofických problémov v oblasti medzinárodného práva z hľadiska súčasnej etapy VTR.

Ján Dubnička

FILOZOFICKÝ PRÍSTUP K VEDECKÉMU RIADENIU SPOLOČNOSTI

V. SEILER: Filozofické otázky vedeckého riadenia spoločnosti. Pravda, Bratislava 1984, 253 s.

Rozpracovanie problematiky vedeckého riadenia socialistickej spoločnosti patrí v súčasnej etape jej budovania medzi prvoradé úlohy spoločenských vied. Preto tým výraznejšie vystupuje do popredia svojou aktuálnosťou monografia V. Seilera *Filozofické otázky vedeckého riadenia spoločnosti*. Veď riešenie týchto otázok si dnes vyžaduje tak teória, ako aj

prax vývoja socialistickej spoločnosti pri jej usmerňovaní k vytýčenému cieľu. Z tohto hľadiska autor vo svojej práci sústreďuje pozornosť na problematiku sociálneho determinizmu, späťú s riešením ontologickej stránky vedeckého riadenia spoločnosti.

V monografii je filozofická analýza zameraná predovšetkým na ontologický aspekt vedeckého riadenia

spoločnosti, ktorý je však riešený v nerozlučnej vnútornej jednote s gnozeologickými, metodologickými a axiologickými otázkami marxisticko-leninskej filozofie. Celou problematikou o riadení spoločnosti v práci V. Seilera sa prelína stanovisko vedeckého svetonázoru, v ktorom sú vyjadrené záujmy, potreby a ciele robotníckej triedy ako spoločenského subjektu, ktorý rozvíja svoju činnosť vedome a účelne v súlade s objektívnou zákonitosťou spoločenského vývoja.

Teoretické a metodologické zameranie monografie sa sústreďuje na objasňovanie filozofických kategórií vnútornej spätých s ontologickým aspektom vedeckého riadenia socialistickej spoločnosti. Riešenie týchto otázok bezprostredne súvisí s integráciou tak spoločenských, ako aj prírodných a technických vied. Tým vedecké riadenie spoločnosti nastoľuje nové problémy, čo si podľa autora „vyžaduje ďalšie *rozvinutie* historického materializmu ako ontológie, gnozeológie a všeobecnej metodológie poznávania ľudskej spoločnosti, jej vedomého utvárania a riadenia na socialistickom stupni vývinu“. (s. 11) A túto myšlienku sa snaží autor realizovať vo svojej práci. Už z tohto hľadiska si zasluhuje pozornosť čitateľa riešenie problémov v práci, a to svojím novým prístupom k otázkam vedeckého riadenia, ktoré kladie sám život súčasnej etapy vývoja socialistickej spoločnosti.

Monografia V. Seilera nadväzuje na jeho predchádzajúce práce, a to *Živelnosť a uvedomelosť — kategórie filozofie dejín* a *Štruktúra ľudskeho činu* a v tomto smere je vlastne ich pokračovaním.

Monografiu tvoria štyri kapitoly. V prvej sústreďuje autor pozornosť na teoretické a metodologické základy vedeckého riadenia spoločnosti. Skúma najmä filozofické aspekty vy-

medzenia pojmu „vedecké riadenie spoločnosti“. Význam vymedzenia tohto pojmu spočíva v tom, že súvisí s marxisticko-leninských chápaním podstaty vedy a jej funkcií, ktoré sa v zásade odlišuje od novopozitivistického. Rozlíšenie marxistického a novopozitivistického chápania podstaty vedy vyjadruje v základe rozdielne triedne záujmy robotníckej triedy a buržoázie, čo „sa prejavuje aj v *rozdielnych prístupoch* k riadeniu spoločnosti v kapitalizme a socializme“. (s. 29)

Triedne záujmy veľmi úzko súvisia so spôsobom myslenia. V marxistickom svetonázore je vedecky zdôvodnené historické poslanie robotníckej triedy, ako aj prostriedky na dosiahnutie jej cieľa. Činnosť tejto triedy je spätá s dialektickým spôsobom myslenia, v ktorom je „*zafixovaná kategória budúcnosti* vo svojom *ontologickom* *stave* a v duchovno-projektívom, prognostickom určení“. (s. 33) Táto myšlienka, ktorú zdôrazňuje V. Seiler vo svojej práci, tvorí základ k pochopeniu vedeckého riadenia socialistickej spoločnosti. V súvislosti s dialektickým myslením podáva autor kritiku u nás známeho maloburžoázneho modelu tzv. demokratického socializmu, ktorý podľa neho „je príkladom eklektického spôsobu myslenia, ktorý z nesúrodých prvkov chce vytvoriť organický systém, teda socializmus bez celospoločenského vlastníctva výrobných prostriedkov...“ (s. 37)

Keď sa hovorí o vedeckom riadení spoločnosti, často sa zdôrazňuje význam systémového prístupu pri riešení problémov spoločnosti ako dynamického systému. Pri skúmaní spoločenského systému sa uplatňuje ako východisko marxisticko-leninská metodológia, ale súčasne na ňu nadväzujú sa používajú špeciálne vedecké metodologické princípy systémového

prístupu. Systémový prístup, ktorý vychádza z princípov dialektickomaterialistickej metodológie, má značný význam z hľadiska cieľavedomého vedeckého riadenia a usmerňovania vývoja socialistickej spoločnosti. Preto aj autor v súvislosti s vedeckým riadením spoločnosti správne vo svojej práci zdôrazňuje, že systémový prístup môže prispieť k riešeniu tejto problematiky len vtedy, keď je „realizovaný ako *dialektický* (dialektickomaterialistický) systémový prístup“ (s. 61)

Zatiaľ čo prvá kapitola je určitým vstupom do filozofickej analýzy vedeckého riadenia spoločnosti, druhá tvorí základ celej práce. V tejto kapitole rieši V. Seiler problematiku objektívnej zákonitosti, procesov regulácie a riadenia, ktorú tvorivo rozvíja v jednotlivých problémoch, ako sú: 1. ontologické predpoklady ľudského predvídania; 2. odraz, riadenie, účelnosť; 3. objektívna spoločenská zákonitosť a riadenie spoločenských procesov; 4. objektívna spoločenská zákonitosť a vedomé „mechanizmy“ riadenia socialistickej spoločnosti. V riešení týchto problémov sa autor snaží z pozícií marxisticko-leninskej metodológie vymedziť štruktúru systému vedeckého riadenia socialistickej spoločnosti.

Filozofickú analýzu zameriava na základné kategórie vedeckého riadenia, ukazuje vnútorné súvislosti a vzájomné vzťahy medzi nimi, aby rozvinul v plnom rozsahu podstatu riešenia problému. Tým sa dostáva do popredia idea komplexnosti vo vedeckom riadení spoločnosti, ktorú je nevyhnutné „spájať so sociálno-historickým alebo so socioontickým hľadiskom“. (s. 137) Komplexnosť v riadení socialistickej spoločnosti predpokladá integráciu vied. V tejto súvislosti je dôležitý názor autora, že v súčasnej etape vývinu socialistickej spoločnosti

je „preto aktuálne utvoriť vedeckú disciplínu, ktorá bude túto komplexnosť v riadení vyjadrovať, teda vedu o riadení spoločnosti. Znamená to, že táto veda by z hľadiska kategórie riadenia spoločnosti syntetizovala, integrovala aj ostatné vedy.“ (s. 136—137) Z metodologického hľadiska sa týmto spôsobom prelína v komplexnosti prístupu k riadeniu spoločnosti stránka svetonázorovo-teoretická s logicko-metodologickou vo svojej jednote. Tým sa realizuje vplyv marxisticko-leninskej filozofie na vedecké riadenie spoločnosti prostredníctvom svetonázoru a metodológie, čo vyplýva aj zo štruktúry tejto kapitoly.

Tretia kapitola, ktorá sa zaoberá problematikou ľudskej budúcnosti a napokon štvrtá kapitola završuje riešenie tejto problematiky názorom autora na vedomé utváranie ľudskej budúcnosti. Pritom analyzuje vzťah minulosti, súčasnosti a budúcnosti. Z tohto vzťahu tu vystupujú niektoré kategórie materialistickej dialektiky, ako aj jej zákony. Sú to predovšetkým kategórie kvality a štruktúry systému, javu a podstaty, možnosti a skutočnosti, nevyhnutnosti a náhodnosti. Princíp vývoja sa konkretizuje v základných zákonoch materialistickej dialektiky, ktoré z hľadiska kategórie času „konkrétnejšie vyjadrujú vzťahy minulosti, súčasnosti a budúcnosti“. (s. 164) V tejto súvislosti vystupuje do popredia najmä zákon negácie negácie, ktorý charakterizuje vzťah medzi starou a novou kvalitou, dialektický prechod od starého systému k novému a tým rieši vzťah medzi prítomnosťou a budúcnosťou.

Zaujímavá je myšlienka V. Seileira, keď používa pojem „čas sociálneho systému“, a to v súvislosti s jednotlivými spoločensko-ekonomickými formáciami. Riešenie týchto otázok je vnútorne späté s ľudskou predmetnou

činnosťou, predmetnou praxou, s dialektikou výrobných síl a výrobných vzťahov. Ľudská činnosť, ciele a potreby spoločnosti majú priamy vzťah k budúcnosti. „Preto ‚žiť budúcnosť‘, mať o ňu starosť, — ako zdôrazňuje autor tejto monografie — je vyjadrením aj istého modu historickej praxe spoločnosti na istom stupni jej vývinu, kde budúcnosť ako program, plán sa stávajú nevyhnutným regulátorom prítomnej činnosti spoločnosti.“ (s. 171)

Plánovitý rozvoj socialistickej spoločnosti súvisí s cieľavedomým utváraním budúcnosti, ktorá má svoje teoreticko-metodologické zdôvodnenie v marxizme-leninizme, v jeho sociálno-ľudskej projekcii ľudských dejín. Premeny socialistickej spoločnosti v jej materiálnej a duchovnej sfére vplývajú na utváranie nového typu determinácie, na formovanie osobností komunistickej spoločnosti. Pritom je zaujímavý aj problém spätosti voľného času s pracovným časom, ktorý autor rieši v súvislosti s procesom slobody a jeho objektívnej determinovanosti.

Neoddeliteľnou súčasťou vedeckého riadenia spoločnosti je hodnotový systém, ktorý súvisí s vedeckým poz-

naním zákonitostí spoločenského vývoja, s potrebami a cieľmi socialistickej spoločnosti. Hodnotový systém je z tohto hľadiska organickou súčasťou vedeckého svetonázoru a plánovitého všestranného rozvoja osobností socialistickej spoločnosti. Autor ukazuje na uplatnenie hodnotových aspektov spätých s objektívnou determinovanosťou vo vedeckom riadení spoločnosti pri utváraní podmienok všetkých členov spoločnosti a ich spôsobu života.

Monografia V. Seilera svojím obsahom, ako aj premyslenou ucelenou štruktúrou jednotlivých kapitol znamená prínos nielen pre rozpracovanie filozofických otázok vedeckého riadenia spoločnosti, ale aj svojím filozoficko-metodologickým a ideologickým prístupom k nastoleným problémom a ich riešeniam. Sú to problémy, ktoré majú v súčasnosti tak teoretický, ako aj praktický význam pre usmernenie spoločenských procesov v terajšej etape budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti a jej ďalšieho rozvoja. Monografia V. Seilera si preto zasluhuje pozornosť odborníkov tak z oblasti filozofie, ako aj politickej ekonómie a vedeckého komunizmu.

Kvetoslav Dvořák